

Nové Bratrské Listy

Tu mu řekli někteří farizeové ze zástupu: Mistře, napomeň své učedníky! Odpověděl: Pravím vám, budou-li oni mlčet, bude volat kamení.

(Lukáš 19,40)

z obsahu:

kázání - Ježíšova karanténa

kniha Kazatel a násilí

550 let od smrti „husitského

krále“ i Jana Rokycany

unitas fratrum - zprávy

seniorát - bohoslužby online

velikonoční úvahy

vzpomínka na Svátku Karáska

ročník XXIII (2021)

obsah

kázání	
Ježíšova karanténa (<i>B. Kejrš</i>)	3
biblické a teologické studie	
Násilí a kniha Kazatel (<i>F. Čapek</i>)	6
dějiny	
Jiří z Poděbrad († 1571) (<i>jhjr</i>)	13
Jan Rokycana († 1571) (<i>jhjr</i>)	15
unitas fratrum	
Evropské synody (<i>red</i>)	19
Ochranov (<i>red</i>)	20
Ramallah (z <i>Moravian Messenger</i>)	21
náš seniorát	
Bohoslužby na internetu (<i>J. Halama</i>)	22
velikonoc	
Velikonoc - eschatologický zlom (<i>P. Pokorný</i>)	23
Víra v ukřižovaného (<i>Š. Hájek</i>)	27
Sváta Karásek 1942-2021	

Nové Bratrské Listy

23. ročník (2021)

Vydává OCHRANOVSKÝ SBOR
při ČCE v Praze

Čajkovského 8, 130 00 Praha 3

mail redakce: halama@etf.cuni.cz

Registrováno pod zn. MK ČR E 12555

editorial

Milé čtenářky a čtenáři,
nový ročník našeho časopisu začíná za zvláště vykutálených okolností, charakteristických především spoustou otázníků. My nevíme, vláda neví, najednou jsme s celou vědou v oblasti domnívání a očekávání, jestli se domněnky splní.

Jako křesťané na tom nejsme v konkrétních každodenních problémech jinak než ostatní, ale přece jenom naše očekávání má ještě jiný obzor než vakcíny, testy a respirátory - a toužebně vyhlížený návrat k „normálu“. Mimochodem nezdálo se mi, že by ten normál fekněme o vánocích 2019 byl lidem nějak zvlášť drahý a milý. Z dnešního pohledu to byly zlaté časy. Tak se naše lidské věci často a rychle mění - jen tentokrát je to opravdu dramatické.

Něco o časích a rádech i zlořádech píše Kazatel. Karanténu jsem si vypůjčil do nadpisu kázání. A z dějin máme jubilea významných úmrtí. A jedno nové - Sváta Karásek.

Cirkev na internetu je tématem zamyšlení seniorátní rubriky, která se zjevně zatím zastavila.

Ale přestože jsme v nejlepším případě hodně omezeni v tom, co smíme dělat, přestože nám umírají bližní a přátelé, o nichž jsme si mysleli, že se ještě léta budeme vídat, zvěst Velikonoc, které jsou za pár dní, se nemění. Ani nemoc, ani nezasloužená a krutá smrt nás nemůže oddělit od Boží lásky a naděje nového života, který se ukázal v Kristově vzkříšení. Boží pokoj a radost přeje

Jindřich Halama

**Děkujeme za podporu pro náš časopis.
Číslo účtu 2900700247/2010**

kázání

Ježíšova karanténa

Plný Ducha svatého vrátil se Ježíš od Jordánu; Duch ho vodil po poušti čtyřicet dní a ďábel ho pokoušel. V těch dnech nic nejedl, a když se skončily, vyhladověl. Ďábel mu řekl: „Jsi-li Syn Boží, řekni tomuto kamení, ať je z něho chléb.“ Ježíš mu řekl: „Je psáno: Člověk nebude živ jenom chlebem, ale každým slovem Božím.“ Pak ho ďábel vyvedl vzhůru, v jediném okamžiku mu ukázal všechna království země a řekl: „Tobě dám všechnu moc i slávu těch království, poněvadž mně je dána, a komu chci, tomu ji dám: Budeš-li se mi klanět, bude to všechno tvé.“ Ježíš mu odpověděl: „Je psáno: Budeš se klanět Hospodinu, Bohu svému, a jeho jediného uctívat.“ Pak ho ďábel přivedl do Jeruzaléma, postavil ho na vrcholek chrámu a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, vrhni se odtud dolů; vždyť je psáno, andělům svým dá o tobě příkaz, aby tě ochránili‘ a ,na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou svou na kámen‘.“ Ježíš mu odpověděl: „Je psáno: nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.“ Když ďábel skončil všechna svá pokušení, odešel od něho až do dané chvíle.

(Lukáš 4,1–13)

Milé sestry a bratři,

nacházíme se v předvelikonočním čase, ve kterém si připomínáme, čím Pán Ježíš procházel a co dělal, aby naplnil své poslání. Totiž aby pro člověka znovu připravil možnost vstoupit do úzkého, důvěrného společenství s nebeským Otcem. A známe z evangelií, že ty poslední týdny a dny i hodiny Ježíšova pozemského života jsou nabitý dramatickými událostmi, důležitými setkáními, rozhovory a klíčovými výroky. A stojí za to si připomenout, že aspoň polovina rozsahu evangelií se zaměřuje právě na tohle. Zachytit podrobně to, co se tehdy – v té krátké době – odehrávalo. Dalo by se tedy konstatovat, že pro kázání v postní době je v evangeliích spousta vhodného materiálu.

A přece církevní tradice připomíná právě v postě událost, která je spojena se samotným začátkem Ježíšova vystoupení na veřejnost, ještě žádní učedníci, žádné vyučování v synagogách, Ježíš byl Janem Křtitelem pokřtěn a – Duch ho vodí po poušti. Samozřejmě to není nic nahodilého, naopak, je to zásadní a důležitá věc. Tady, při Ježíšově pokušení, se rozhoduje, jak bude plnit své poslání. Teď se ukazuje, o co mu půjde, čemu dá přednost. Bude soustředěn na sebe, bude chtít udělat politickou kariéru, obnovit v Judstvu nezávislé království, stát se hrdinou a miláčkem zástupů lidu? Je až nepatřičné se takto ptát, protože všichni víme, že bude věrný svému poslání a přijme roli toho poníženého, pokorného služebníka Hospodinova. Nebude vyvyšovat sebe, ale oslaví svým jednáním Boha.

I když je samotný příběh Ježíšova pokušení na poušti vypsán dostatečně obsáhle, dramaticky a mluví sám za sebe (či spíše: Ježíšova slova a postoje mluví velice jasně), přece mi dovoluji pár poznámek:

To první, co bych chtěl zdůraznit: Pán Ježíš, ať byly jeho schopnosti jakkoli veliké a neobyčejné oproti ostatním lidem, se na své poslání připravoval. Vstupuje do takové vnitřní přípravy, sám v pustině, po dobu, která byla už tehdy symbolická (40 bylo let putování Izraele pouští a když Ježíš odpovídá ďáblu, cituje právě z páté knihy Mojžíšovy, ve které se shrnuje putování Izraele pouští k zaslíbené zemi).

Ježíš se soustředil na to, k čemu jej posílá nebeský Otec, a tato okolnost mu jistě pomohla odmítnout svody, které mu pokušitel předložil. Zdají se být lákavé a konec konců nevypadají nijak bezbožně či hrozně. Mělo by to nepochybně své dobré stránky, může se zdát. Ale Ježíš, pomocí Božího slova, poznává rizika a má dostatek moudrosti i odvahu tyto nabídky odmítnout.

Není žádná náhoda, že Ježíš začíná své působení „duchovním cvičením“. A můžeme si připomenout třeba apoštola Pavla, který po svém obrácení na několik let jakoby mizí, aby se v tichosti připravoval na náročný čas své apoštolské služby. A můžeme skočit o mnoho století do našich domácích luhů a hájů: Když se Milič z Kroměříže rozhodl opustit státní službu a věnovat se duchovnímu poslání, také na několik let odchází do ústraní. Na faře v Horšovském Týnci se usilovně připravuje, aby pak mohl přijít do Prahy a neúnavně kázat, denně dokonce několikrát a třeba i dvě, tři hodiny. U svatého Jiljí česky, u Týna německy, u svatého Mikuláše latinsky.

Nám se často zdá, že život hrozně rychle letí a že není čas se zastavit, ztišit, vnitřně se soustředit. Vypadá to až neodpovědně – odhodlat se vzdát svých běžných aktivit, vystoupit z každodenního kolotoče obvyklé honby za většími zisky, novými možnostmi, bohatšími zážitky a zvýšeným konzumem... Vypadá to opravdu divně, stáhnout se stranou a přemýšlet. Takový člověk je v podezření, že mrhá časem a schopnostmi. Jenomže jsou situace, kdy je to věc nesmírně potřebná, zastavit se a důkladně si promyslet, kam chci jít dál a co má být mým cílem. A bez patřičné přípravy na to, co nás čeká, nebo co by mohlo přijít, nemáme příliš naděje dobře obstát. To nám ukazuje příklad Ježíšův i těch, které jsme právě jmenovali.

Druhé, určitě si nad tímto příběhem můžeme klást otázky, kdo je ten „ďábel“, jakou má podobu a jakou má moc. Ale moc jasnou odpověď na to patrně dát nemůžeme. Nemůžeme popsat toho, který ruší Boží záměry, protože se projevuje všelijak a skrývá se nejrůznějšími způsoby ve všem možném. Asi o něm nemá smysl ani příliš přemýšlet a povídat, protože tím bychom si jím jen zaplevelili myšlenky. Stačí konstatovat, že tu je a že má velkou moc, protože je „kníže tohoto světa“, jak o něm Ježíš mluví. A to, co Ježíšovi nabízí? „Dám ti všechnu moc i slávu těch království, poněvadž mně je dána, a komu chci, tomu ji dám“. Kolik lidí této myšlenky podlehl a jaké hrůzy to lidem přineslo opakovaně v různých časech. Ďábel má velkou a děsivou moc, ale je to moc časově omezená. Nepotrvá navždy. I když to kolem

nás může vypadat, že jeho vliv vítězí na celé čáře, potrvá to jen do stanoveného času. A navíc, po Kristově vzkříšení už je to moc značně omezená. Přesto však je ještě dostatečně skutečná. A dost ambiciózní, aby si troufl zkoušet polapit, svést Ježíše, Božího syna. Jak by si potom netroufl na nás, kteří jsme tak snadno zranitelní!

Uvědomujeme si často, že není snadné se v tom či onom orientovat a rozeznat, oč jde. Přicházejí nabídky, pozvání, nebo naléhání a tlaky, skrze lidi, okolnosti, věci... Nevíme, jakým způsobem byl pokoušen Ježíš, zda se jednalo o jakési setkání, nebo to byl jen jakýsi hlas, nebo vůbec jen příšly zvláštní myšlenky, něčím vzbuzené. Může se v tom člověk orientovat? Ale může, to tady Ježíš ukazuje. Co odpovídá Boží vůli, je hlasem z nebe. Co navádí k sobeckým zájmům, k získání moci nad druhými, bohatství, vlivu, to bylo a je vždycky dábelským svodem, ať to přichází odkudkoli.

Pokoušení, kterým jsme vystavováni my, jistě nejsou podobného rázu jako ta, o kterých referuje náš příběh. Proměnit kamení v chléb nebo zázračně skočit s chrámu, to bylo symbolické v Ježíšových časech a mohlo to být pro člověka pokusem. Ne, na nás dnes se ten zlý bude dobývat docela jinak. Na nás uplatní nabídky, které jsou v našich možnostech. Mohl bys mít to či ono, mohl by ses zmocnit slušného majetku, dosáhnout takového postavení... Jen si ten život trochu ulehči a užij. Stačí málo. Myslí víc na sebe, netrap se tím, že bys myslel na druhé. Chop se toho, co máš takřka po ruce. Vždyť ty bys mohl mít víc, dokonce by sis to zasloužil, jenom víc chtít.

Pověděli jsme, že ta svůdcova moc je veliká – ale Ježíšův příběh také sděluje, že je proti ní zbraň. Existuje účinná obrana – slovo Boží. To je však nástroj, který je nutno dobře znát, studovat, osvojovat si, mít ho v účtě a učit se na něj spoléhat. Ale spolehnout se na něj je jistota.

A pak je tu ještě jedna důležitá, pozoruhodná okolnost. Dábel nemůže udělat nic sám. Nemohl Ježíše svrhnout z vrcholu chrámu, jen jej k tomu mohl navádět, nemohl ho udělat vládcem, jen mu to zkoušel vnutit. Tak je to i s námi dnes. Obrazně řečeno, dábel nemá žádnou moc, pokud se mu člověk nevydá. Pokud mu nedá k dispozici svůj jazyk, své ruce, své schopnosti.

Není však cílem tohoto příběhu, milé sestry a bratři, soustředit se na nás a náš zápas proti zlému. I to jistě patří do křesťanova života, ale tady jde přece především o připomínku Kristova vítězství. Šel tou cestou, kterou mu ukázal Otec, věrně, pokorně, a právě proto úspěšně. Aby se stal zachráncem těch, kteří s ďáblem prohráli a prohrávají, a kteří tak ztrácejí společenství s Bohem i s lidmi, i naději do budoucnosti. Ježíš nastoupil tu pravou cestu hned na počátku – a vydržel na ní až do cíle, totiž na kříž. Tak zlomil moc toho zlého a změnil náš úděl. Na počátku svého působení, a ne bez vnitřního zápasu, se rozhodl pro tuto cestu, cestu plnou ponížení, bolesti, zapírání sama sebe. Cestu, která ho stála život, ale všem, kdo mu věří a chtějí ho následovat, přinesla a přináší spásu. Chvála buď Bohu! Amen.

(Bohumil Kejíř, 2004, upraveno)

biblické a teologické studie

Již před časem jsme přinesli informaci o novém komentáři k biblické knize Kazatel. Napsal jej Filip Čapek s podtitulem „Zneklidňující kniha pro neklidnou dobu“ (2016). Vloni pak vyšla jeho stať věnovaná jedné z palčivých otázek nejen knihy Kazatel, v knize „Obtížné oddíly biblické poezie a moudrosti.“ (Martin Prudký a kol.), Karmelitánské nakladatelství, Praha 2020. Máme za to, že stojí za to, se nad ní zamyslet.

Je násilí součástí přirozeného řádu?

(Kaz 4,1; 5,1–8; 10,4–7)

V knize Kazatel, zvláště pak v některých textech, se zdá, že nespravedlnost, útlak a násilí jsou vnímány jako součást přirozeného stavu věcí, a že si lidé proto musí na tuto skutečnost zvyknout, protože tak to zkrátka je. Tato navýsost složitá záležitost, tedy že zlo je součástí zakoušeného, si žádá vysvětlení. V Kazateli je celá řada míst týkajících se obecně nesouladu, s nímž se člověk v prostoru pod sluncem potkává. Tři vybrané texty, které budeme sledovat, doloží, že autor pojednává téma násilí postupně a svým způsobem systematicky. První text je plný zoufalství a nenabízí žádné východisko. Druhý již dává nahlédnout do povahy násilí a naznačuje, že tento fenomén je nedílnou součástí zakoušené skutečnosti a člověk by s ním takto měl počítat a podle toho i jednat. Třetí text zve čtenáře a posluchače k moudrému jednání všemu zlému dění navzdory. Ponižování, násilí a útlak existují, a je proto otázkou, zda kolaps ustaveného řádu je skutečný nebo jen zdánlivý, popřípadě je otázkou, jak se vlastně projevuje. Postupné rozvíjení tématu zachycuje uvedené schéma:

1. násilí je skutečností, není naděje úniku a to platí pro všechny (4,1);
2. násilí je skutečností, ale přestože jde vše špatným směrem, není namístě podléhat panice, protože i negativní jevy jsou součástí přirozeného řádu (5,1–8);
3. násilí je skutečností, ale moudré jednání (umírněnost a uvážlivost) podporuje stabilitu přirozeného řádu, který neodmyslitelně zahrnuje i nesoulad v mnoha podobách (10,4–7).

a. Každý je utlačován (4,1)

Každý z těchto tří textů ustavuje základní dispozici problému: násilí je tu, existuje, o tom není pochyb. Kazatel tuto skutečnost uvádí na scénu drastickým způsobem, a to tak, že nenabízí prozatím ani žádný návod, jak z napjaté situace ven. Z hlediska logiky výstavby textu jako celku je to pochopitelné: cílem je zdramatizovat situaci a „dotknout se dna“.

A obrátil jsem se (zнову) a viděl jsem všecken ten útisk, který se děje pod sluncem. Hle, slzy utiskovaných, a není (nikdo), kdo by je utišil. V rukou jejich utiskovatelů je moc a není (nikdo), kdo by je utišil.

V textu se říká, že kazatel sám, osobně, zakouší útlak; je to jeho vlastní zkušenost. Útlak, respektive násilí, je uvedeno celkem třikrát, dvakrát jako pasivní participium, ve významu „ti, kdo jsou utlačováni“ (v Septuagintě je použit výraz „falešně obvinění“) a jednou ve významu „ti, kdo utlačují“ nebo „utlačující“ (druhé). Vulgáta překládá slzy utiskovaných jako slzy nevinných (*lacrimas innocentum*), čímž naznačuje, že páchání zla jde na vrub jen těch, kdo jsou v tomto ohledu aktivní, kdo utlačují. Celkově tísnivé vyznění textu je podpořeno opakováním, že není nikoho, kdo by utlačované utišil, opravdu nikoho. Útlak je skutečností, se kterou se jeden setkává zapříčiněním druhého. Není to Bůh, ani jeho trest, co by bylo příčinou útla-ku. Jde o imanentní zlo (spočívající v lidech), způsobené konkrétním konáním člověka za pomoci sily či obecněji násilí.

Snad ještě horší než útlak je to, že není cesta ven, že není dovolání, ochrany, že není nikdo, kdo by utlačované utišil. Bezvýchodnost sdělení textu byla nejspíše tak silná, že měla vliv i na vydavatele kritického vydání hebrejského znění. Ti se řídí některými staršími čteními textu a navrhují odstranit domnělé mylné zdvojení fráze „a není nikdo, kdo by je utišil“ tak, že sloveso utišit bude nahrazeno slovesem pomstít (*menaqqém* místo *menachém*). Tento interpretační pokus o harmonizaci nicméně není nezbytný, a není ani přesvědčivý, jak dokládá i Septuaginta, která tady zůstává u slovesa utišit.

S podnětným výkladem přišel vídeňský starozákoník Ludger Schwienhorst-Schönberger, který má za to, že zájmeno „je“ u druhého opakování se nevztahuje k utlačovaným, ale k těm, kdo utlačují. I tito druzí, utlačovatelé jsou tedy předmětem útla-ku dalších, čímž je podtržena bezútěšná situace všech, i těch, kdo sami způsobují zlo. Násilí postihuje všechny bez výjimky, nikdo nezůstává stranou, „utlačovatel je na tom ve svém zapojení do konkurenčního boje o úspěch stejně jako utlačovaný (Norbert Lohfink).

Předběžná bilance po představení prvního textu vyznívá tak, že násilí je každodenní skutečností, kterou autor zná sám a zakoušejí ji i jeho známí. Jde o *fakt*, který je pozorován, ale zatím se nekoná žádný pokus cokoli řešit či vysvětlit.

b. Násilí je součástí strukturálního zla (Kaz 5,7–8)

Druhý z textů obrací pozornost znovu k útla-ku a pojednává jej jako zlo, které má svůj strukturální rozměr. Záležitost je představena podmínkově, jako možnost, která je reálná a může se stát, nebo se již děje. Právo a spravedlnost jsou podle Kazatele porušovány pod záštitou mocných a ještě mocnějších. To vše se děje jako něco přirozeného, je to součást bezpočetných událostí pod sluncem, kde je prostor jak pro dobré věci a události (ty nejsou v textu zmiňovány), tak i pro špatné dění, o něž se autor zajímá.

Jestliže uvidíš v zemi útlak chudého i křivení práva a spravedlnosti, nediv se té věci, neboť vyšší dohlíží na vysokého a nad nimi oběma [je] ještě vyšší. A užitek [vychází] z celé země; králi [patří] obdělávané pole. (Kaz 5,7–8)

Text, jednoduše viděno, vysvětluje povahu násilí a útlaku. Tyto skutečnosti jsou zde a mají strukturální rozměr, každý z lidí bez výjimky je součástí a setkává se s nimi. Všichni jsou zahrnuti a nikdo není vyjmut. To v důsledku znamená, že by se jeden neměl divit, že i právo a spravedlnost jsou porušovány. Úvahy Kazatele pravděpodobně odrážejí události jeho doby. Autor na základě toho, co poznal, vyjadřuje obecné ponaučení o moci mocných a rostoucím vlivu téhož u ještě mocnějších. Ve starších výkladech a bádáních se mělo za to, že tím vyšším, kdo dozoruje níže postaveného, je Bůh (tak například rabi Raši, Ibn Erza, nebo nověji Delitsch).

Tato interpretace byla však již většinou opuštěna. Šokující je, že pozitivní rozměr biblicky dobře zmapovaného výrazu střezit (*š-m-r*) získává opačný význam. Střezit zde znamená represivním způsobem vykonávat dozor a mít z této činnosti i zisk, a to na úkor toho, kdo je hlídán, takže zisk jde z větší části tomu, kdo je postaven výše a hlídá. A nejen to, křivení práva a spravedlnosti je chápáno jako dané. Člověku je doporučováno, aby z toho nebyl překvapen. Obrat „nediv se“ se dá přeložit i nebuď šokován, nebo nepanikař, tedy ve smyslu, že základní sdělení, které má být přijato, je být si jist, že ačkoli se zdá být systém zcela zkorumpovaný, je tu vyšší instance, která zajišťuje stabilitu.

Verš 8 pak je považován za klíč k interpretaci. Někteří jej považují za pozdější dodatek, jiní naopak za fragment staršího, původnějšího textu, který již nelze plně zrekonstruovat. Další badatelé mají za to, že text je jasný, ale vůbec jasně není, co vlastně verš chce sdělit. To, zda je zisk přisuzován králi nebo zemi, závisí v hebrejském textu na zájmenu (buď jde o jeho užitek, tedy krále, nebo její užitek, tedy země). Zajímavý postřeh uvádí jeden ze zpracovatelů kritického textu knihy Kazatel (Goldman), který srovnává hebrejské a řecké znění obou veršů a konstatuje, že tu existuje rozdíl:

Text nabízený hebrejským zněním vyjadřuje myšlenku obecného dobrého bytí, kterého se dostává zemi, když má krále a obdělávané pole. Řecký text odráží větší kontrast mezi silami komerčního světa, který je utvářen správou všech druhů sociálních vrstev, se vši v nich obsaženou nespravedlností...

Ať tak či onak, text je skutečně záhadný a otázkou je, kdo je jednajícím subjektem, zda je to ono pole - a obecně země jako prostor k životu - sloužící králi, nebo je to král, jehož úkolem je zabezpečit obhospodařování pole (a zemi). Lze se domnívat, že osmý verš rozvíjí tematiku verše předcházejícího a pokud je to tak, je otázkou, jak ji rozvíjí, a jaké politické uspořádání je přemětem diskuse. V zásadě se nabízejí tři základní směry:

1. *Legitimizace ptolemaiovského království* (Ptolemaiovcí vládli v Palestině v době, kdy kniha Kazatel vznikla). Útlak, překrucování práva, kumulace moci

v rukách vlivnějších, to vše jsou skutečnosti, v nichž Kazatel žije. Přesto má politický systém garanta v králi, který udržuje monarchii v chodu a stanovuje každému z vrchnosti jasné hranice, které jsou respektovány. Dělbá moci, kompetencí i práce je daná. Těto alternativě jsou blízké překlady, jako „a užitek [vychází] z celé země; králi [patří] obdělávané pole“, nebo „zisk země [je uznán] všemi [tj. úředníky] jako králův a [jeho] zúrodněné země“, nebo „přes toto všechno [tj. zkorumpovanost] je výhodou země jako takové král“. Podobně překládá i ekumenický překlad, když čte „proto ať se kvůli poli slouží králi“, nebo variantně „vždyť pole slouží i králi“.

2. *Kritika mocenského vlivu Ptolemaiovců.* Kazatel odhaluje zkorumpovanost celého systému, nižšími úředníky počínaje a králem konče. Bezprávi je vsudypřítomné a zisk vzniká zbídačováním již tak chudých. Verše vyjadřují hořkou ironii a jsou skrytou kritikou vládnoucí garnitury a s ní spojené ideologie. Těto alternativě je blízká například Bible 21 s překladem „úrodu země si dělí všichni (tj. výše postavení), na poli přece vydělá i král“.

3. *Obecnější pojednání o stinných stránkách plutokracie v rámci univerzálního řádu.* Existující řád je nejlepší z možných myslitelných. Na lidské straně je vrcholem aristokracie, kterou filozofie raného helénismu inspirovaná klasickou řeckou filozofií považovala za nejzpůsobilejší pro správu společnosti. Úkolem krále jako nejvyšší instance je zajišťovat i obdělávání půdy. Kontrastem k deficitu každého lidského uspořádání je stvoření, zde zastoupené *polem*, jež má být obděláváno. Těto alternativě jsou blízké překlady targumů a Ibn Erzy, že „rolnictví má výhodu nade vším, dokonce i král podléhá zemi“, nebo překlad Bible Kralické, že „zemský pak obchod u všech přední místo má; i král roli slouží“. Podobně vyznívá i Lutherův překlad, konstatující, že „vždy je tu král, který se stará o to, aby bylo pole obděláváno, [to je] zisk pro zemi“.

Mezibilance po představení druhého z textů zní následovně: Kazatel není příznivcem změn stávajících pravidel a poměrů, jakkoli je k nim zároveň kritický. Tento poznatek platí i v širším kontextu knihy, zvláště pak v 5. kapitole, kde se pojednávají nejen politické poměry, ale také kult a bohoslužba (viz 5,1–6). Autor není stoupenecem náhlých, natož revolučních proměn. Sledovaný text dokládá, že násilí a nespravedlnost jsou *také* součástí denně zakoušeného. Otázka, jež se nabízí, zní: *co s tím?* Autor radí, jakkoli to může být šokující, že by člověk neměl být překvapen, neměl by být hypnotizován tak, aby rezignoval na jakoukoliv vlastní činnost. Co se děje, má svoji vnitřní logiku. Přestože se zdá děsivá, je zde a je součástí koloběhu světa jako takového.

c. Zlo existuje, ale je tu i způsob, jak se s ním vyrovnat (Kaz 10,4–7)

Třetí a zároveň poslední text stanovuje meze rozumného jednání tváří v tvář zřejmé nespravedlnosti, útlaku a násilí. Až zde, v jedné ze závěrečných kapitol knihy

Kazatel, jsou problém nespravedlnosti a otázka, jak s nimi naložit, pojednány v širší a také hlubší perspektivě, takže se ukazují cesty, jak se s danými jevy vyrovnat.

Jestliže se proti tobě zvedne vladařova nevole (hněv), neopouštěj své místo, neboť mírnost (trpělivost) zklidní velká pochybení (hříchy). Je zlé, co jsem viděl pod sluncem, [že] nedopatření (omyl) vychází od mocného (tyrana), (když) pomatenost/pomatenec staví na velmi vysoká místa, zatímco bohatí přebývají v ponížení. Viděl jsem otroky na koních a knížata, jež jako otroci chodila pěšky po zemi.

Jednat moudře znamená zůstat na místě (tj. společenském, pracovním apod.), protože stabilita má svůj zásadní význam. Kazatel radí neopouštět místo, přestože vladař je strůjcem nepřijemných změn. Nedobrá nebo i výbušná povaha těch, kdo jsou postaveni výše, může být zklidňována pouze a jen uvážlivostí. Přestože není moudrost zmiňována přímo, klidnost a trpělivost jsou ctnosti, které jsou jejím projevem. Doporučované úsilí podtrhuje dvojitý výskyt téhož slovesa, které vyjadřuje právě tuto aktivitu (klidnost ... zklidňuje), jež zklidňuje danou situaci. Opakem je neklidná mysl, která vede k velkým pochybením a hříchům. Úkolem moudrého a uvážlivého člověka je vyrovnat se i s tím, že potíže způsobuje vladařovo jednání, jeho často neodůvodněná nevole a hněv.

Že je namístě být moudrý, to velmi důrazně doporučuje verš 5. Zde se nejprve (a vlastně také znovu) uvádí, že to, co se děje pod sluncem, je zlé, a že to pochází od vladaře. Je to jeho jednání, co to způsobuje. Výše postavený je zodpovědný za špatné věci, ale často mu to nedochází. Posláním moudrého člověka je udržet nastalou situaci v mezích tak, aby se nestala výbušnější a nebezpečnější. Výraz, tady překládaný jako nedopatření či omyl, někteří navrhuji překládat jako přehlédnutí nebo nezamýšlený hřích, jako něco skoro až nevinného, jako „lehčí přešlap“ ne zrovna osvíceného vladaře. Nerozumné jednání, ať už je pojmenováno a vnímáno jakkoli, je v důsledku neštěstím, které ovlivňuje osudy dalších. Na jednu stranu to nelze zlehčovat, na druhou stranu je třeba vědět, že sám vladař nápravu nezjedná. Proto je třeba neopouštět svěřená místa. Co se žádá, je setrvat v klidu, ať už na vysokých místech sedí pomatenci z aristokracie, nebo jejich pozice zaujímají níže postavení.

Kazatel je kritický k nekompetentnosti vladaře, ať už způsobil kolaps a zvrat poměrů ve společnosti a ustavené hierarchii sám, nebo jsou za to spoluvinní lidé ze spodiny. Co nyní panuje a kdo vládne, je v textu označené jako abstraktum, jako pomatenost, kterou lze chápat jako stav alarmující dezorientace, jež má transpersonální působnost. Proto se nelze divit, když například bohatí, kteří utlačovali a ponižovali druhé, jsou nyní na dně a chudí jsou nad nimi a ovládají je. Co je pro jedny příjemné, to druhí pocítují jako potupnou hanbu a přebývání v ponížení. Tuto hanbu je třeba chápat jako varovné znamení, že se podobné události mohou stát kdykoli, tedy i ve společnosti spravované aristokracií, když je ustavené uspořádání destabilizováno a začne se rozpadat a obecně přijímaný řád hroutit.

To vše se odehrává nebo může odehrávat zde na zemi, jak naznačuje podmínkové jestliže (viz již i 5,7), stojící ne náhodou hned na počátku textu. Tím se kruh uzavírá a posledně řečené o stavu věci vrací čtenáře a posluchače zpět na začátek. Kazatel viděl otroky na koních a knížata chodící po zemi tak, jak obvykle chodí otroci. Tento vzhůru nohama převrácený stav ovšem nemá vést k rezignaci. Nová situace podněcuje k nové reflexi, do níž by měly být zahrnuty také disonantní zkušenosti a skutečnosti, a ty se pak mají stávat součástí toho, s čím se počítá, takže člověk pak již není paralyzován, nebo se neuchyluje k neúčinným emočním či negativistickým reakcím na jevy, které jsou prostě součástí lidské existence.

Kazatelovy úvahy se vracejí svým způsobem k textu 4,1 a k rozpoznání, že násilí, útlak a další podoby zla jsou nevyhnutelnou součástí toho, co člověka potkává. Každému se může stát, že bude utlačován, nehladě na postavení ve společnosti. Klíč k řešení nakonec spočívá v poznání, že podstata věcí a událostí je nezřídka natolik spletitá, že přesahuje možnosti lidského chápání. Ani to nicméně není důvod k rezignaci. Kdo usiluje o to být moudrý, ten by v sobě měl vždy znovu odkrývat schopnost to přijmout a nebýt překvapen či šokován.

Shrnutí

Z představení a rozboru tří vybraných textů vyplývá, že Kazatel nevidí řešení problému násilí v silově pojaté odpovědi. Jeho uvažování, jak je zřejmé, čerpá z rozmanitých tradic helenistického světa, včetně tradic pyrrhonismu a epikureismu. Namísto bezprostřední reakce je doporučováno sebeovládání a uvážlivé rozvažování nad jevy, na které člověk naráží. Násilí není zbraní moudrého. Z toho plyne, že i když se společnost a její vedení ocitají zcela na scestí, není to důvod k zoufalství. Síla moudrého spočívá v klidné odpovědi na vše zakoušené. To je ctnost, která dává skutečnou sílu k nalézání možných přiměřených řešení, která jsou na hony vzdálena tomu, že by byla nějak převratná či dokonce revoluční.

Zásadní otázka, ke které Kazatelovy texty zvou, zní, zda je násilí v rozmanitosti svých projevů součástí přirozeného řádu. Ze zkušenosti prodělané v průběhu dějin se odpověď zdá být jasná. Dějiny bohatě dokládají, že každá společnost je v ohrožení, jestliže ztrácí kontrolu nad ustaveným systémem. Její správa se stává neefektivní, množství vybraných daní v důsledku nižší, obranyschopnost se nutně také snižuje, a proto dochází k napadení ze strany jiných, konsolidovanějších a proto silnějších. Pád střídá pád, a proto se jako přirozený zdá být i vnitřní rozpad té či oné společnosti. Je to pouze jedna z mnoha událostí, které se dějí „pod sluncem“. Přes to všechno, nebo možná právě proto, Kazatel vyzývá k sebeovládání. Že úpadek jedné moci střídá vzestup jiné, efektivnější, více konsolidované, avšak v určitém dějinném okamžiku vystřídané někým dalším, novým hegemonek, to všechno je předvídatelné, a proto nesmí vést k sebedestruktivní angažovanosti. K tomu ostatně vybízí již vstupní hymnus knihy v první kapitole, o věčném návratu všech jevů a událostí. Již

zde je dáno ujištění o stabilitě daného řádu, v němž má všechno své místo, včetně člověka a toho, čím prochází. Narození, radost a štěstí jsou stejně tak součástí řádu jako násilí, smrt a zánik toho, čemu je dočasně dopřáno existovat.

Co se týká tří vybraných textů o násilí, ty dokládají, že Kazatel sám ve svém poznávání prochází krizí, k jejímuž spoluprožití a získání nové zkušenosti zve i své posluchače a čtenáře. Univerzálně přijímaný koncept, že je to aristokracie, kdo vládne a rutinním způsobem řídí běh událostí, je nejprve brutálně zpochybněn. Kazatel sám zakouší „krizi významu přirozeného řádu“, ale zároveň jako příslušník vyšší třídy získává novou zkušenost, jež prohlubuje porozumění. Nerevoltuje, neprotestuje, ani bezhlavě nevzdoruje; stejně tak nerezignuje. Nejprve bere se vší vážností situaci *takovou, jaká je*, a následně navrhuje řešení. Podle autora je nejlepším postojem umírněnost. To je ctnost, která provádí člověka mezi extrémy rezignace a bezprostřední emocionální nekontrolované reakce. Umírněnost je výrazem pragmatického jednání tváří v tvář pomatenosti, zmatenosti a dezorientaci, které nezřídka převládají. Je třeba vzít vážně, že na těchto iracionálních a ponižujících silách závisí i bohatí, přestože jsou součástí aristokracie. Nejednou se stane, že je to tato absurdní moc, kdo je „na koni“. Zmíněný vídeňský starozákoník komentuje uvedenou konstelaci velmi trefně: „Moudrost a umírněnost se dostávají ke slovu pouze tehdy, když pomatenost připustí, že by se do hry dostat měly... v tom spočívá jejich tragika.“

Kazatel doporučuje, co se týká vladařovy nevole, podobný přístup. Řešením není rezignace, ale větší vytrvalost a péče o daný řád, jakkoli se může zdát absurdní. Jestliže je naděje na změnu, lze jí dosáhnout vnitřní pevností jednotlivce. To, co se děje ve vnějším světě, určuje čas, o jehož plynutí ví člověk velmi málo (srovnej Kaz 3,1–8). Co se děje, není plně předvídatelné, a někdy to prostě není předvídatelné vůbec. Právě zde kniha požaduje, aby tím nebyl člověk překvapen, nebo šokován. Výzva „nediv se“ má svůj zásadní význam.

Vybrané texty k tématu násilí mohou v neposlední řadě nabízet pomoc pro přítomnost, která nemusí být právě povzbudivá. Kazatelova slova jsou součástí interpretační tradice, která se nezastavila. Dnešní doba, velmi obecně řečeno, je taková, že dochází ke krizi elit, která má dopad *na každého* ve společnosti, a takřka v každé společnosti. Nové „elity“ se až šokujícím způsobem odchyľují ve svém chování od tradičních představ. Bylo by samozřejmě naivní myslet si, že starověký svět neprošel podobnými proměnami.

Dnešní svět je vydatně „trumpizován“, „putinizován“, „erdoganizován“ a tato skutečnost je pro mnohé stěžejní snesitelná, pro další už vůbec ne. Kazatel do této situace radí, aby člověk nebyl překvapen nebo šokován, protože to, co se děje, tu již bylo a nejde o nic zcela nového (srovnej 1,9). Zakoušení je určeno k uvážlivému přijetí a posouzení, je součástí formativní zkušenosti, která spoluutváří běh událostí, třebaž je všechno, jen ne příjemná či snadná.

Mnozí považují Kazatele za fatalistu nebo nihilistu. Další se domnívají, že se projevuje jako nezaujatý empirik, který téměř až s potěšením sleduje neměnnost a také neovlivnitelnost všech jevů. Obě zařazení, jakkoli jsou částečně oprávněná, se míjí s jádrem sdělení knihy. Kromě zde uvedených argumentů o autorově angažovanosti je třeba mít na paměti vlastní existenci knihy, a její neustávající, po staletí trvající vážnost nejen v židovském a křesťanském prostředí. Tím se projevuje její kritický a životodárný, jakkoli skeptický, potenciál, který podněcuje posluchače a čtenáře také k tomu, aby nacházeli způsob, jak se vyrovnávat s násilím.

(Filip Čapek)

dějiny

550 let od smrti „husitského krále“

Král Jiří Poděbradský sice v dějinách Jednoty nehrál žádnou pozitivní roli, když pomíneme, že na Rokycanovu přimluvu povolil Rehořovi (Krajčímu) a skupině jeho přátel a bratří, aby se usadili ve zpustlé vsi Kunvald kdesi v lesích Orlických hor. Myslím, že kdyby mohl tušit, co z toho vyroste, rozhodně by to odmítl.

Narodil se v dubnu 1420 jako nemanželský syn Viktorina z Kunštátu, místo, kde se narodil, není známo (existuje celá řada možných míst, od Poděbrad, Kunštátu, přes hrad Litice, Bouzov nebo Hořovice...), známa není ani jeho matka. Jeho otec, husitský hejtman, zemřel již 1427 a Jiří se zřejmě již jako čtrnáctiletý účastnil bitvy u Lipan (na vítězné straně). Brzy se stal hejtmanem boleslavského kraje a po smrti pana Ptáčka z Pirkštejna (1444) vůdcem celé strany umírněných utrakvistů. Za krále Ladislava Pohrobka se stal zemským správcem. V této pozici pronásledoval jak nepřátele husitství, tak radikální husitské bojovníky. Po smrti krále byl překvapivě zvolen v březnu 1458 králem.

Problémem bylo, že kvůli korunovací (rozhodoval o ní papež) musel složit přísahu, že bude poslušen papeže a bude pronásledovat kacíře. Papež si zřejmě představoval, že to bude znamenat konec husitství, Jiří Poděbradský však měl kompakтата, přijatá koncilem v Basileji (1433), za základní program svého vládnutí a nikdy se proti husitskému programu neobrátil. Zato, aby dokázal svou pravověrnost, pronásledoval různé radikální proudy v české církvi, především radikální tábory (Tábor dobyt 1452) a vznikající jednotu bratrskou.

Král Jiří naopak požádal v roce 1462 o potvrzení kompakтата a jmenování Jana Rokycany pražským arcibiskupem. Papež reagoval prohlášením kompakтата za

neplatná a příští papež Jiřího roku 1466 exkomunikoval jako kacíře. Poté se papežem podněcovaný ambiciózní uherský král Matyáš Korvín pustil s Jiřím do války, sice byl odražen, ovládl však větší část Moravy a nechal se tam prohlásit za českého krále (jímž se nikdy opravdu nestal).

Jiří se pokoušel již před svou exkomunikací vyjednat jakýsi svaz evropských zemí, který by mohl utvářet politiku nezávislou na Římu, projekt sice proslavený v dějinách jako předchůdce moderních mezinárodních společenství, ale tehdy neuskutečnitelný. Zůstal v posledních letech sám a hájil utrakvistické Čechy. 22. března 1471, padesátiletý, nečekaně zemřel.

Jak jsme naznačili v úvodu, bratří neměli důvody k obdivu nebo oblibě krále Jiřího. Pro ně byl nepřitelem opravdového obnovení církve, protože pronásledoval tábor-

ské kněze (řada jich zemřela v jeho vězeních) a také Jednotu bratrskou. Naopak, najdeme velmi jadrné tvrzení, jak Bůh krále Jiřího Poděbradského potrestal za to, že se protivil Boží věci, a to z pera jednoho z prvních bratrských kněží, bratra Tůmy Přeloučského:

„A král Jiří došel království, i neuměl se v tom zachovati podlé vůle boží, aby v nízkosti a v pokoře svůj běh neb život královský vedl, věře Pánu Bohu, že poněvadž jej k tomu zvolil, že cesty jeho až na konec provede ten, kterýž pokorných povyšuje a pyšných ponižuje. Než opustiv Pána Boha, dal se na opatrnost svou, a odšed po své moudrosti i počal běh svůj krá-

lovský velmi vysoce vésti, takže žádný král před ním ani po něm, ani císař Zigmund ani císař Karel, žádný z nich nevedl tak slavného dvoru jako on. A nemoha tomu dosti činiti a nemaje odkud na pýchu dvoru svého nakládati i počal divně a rozličně peněz dobývati a zvláště činěním křivd vdovám a sirotkům.

I vzbudil proti němu Pán Bůh služebníka jeho pana Zdeňka Konopištského jako někdy proti Šalamounovi pro hříchy jeho Jeroboama, syna Nabotova. A že by byl přemohl mocí svou pana Zdeňka, i pozdvihl proti němu (Bůh) zetě jeho, krále Matyáše Uherského, v němž prvé velikou nadějí zakládal veliké pomoci v potřebě své. I ukázal Pán Bůh na něm, že jest každý zlořečený člověk, kterýž ufá v člověka a klade tělo na rámě své a od Boha odstupuje srdce jeho. A prvotně na něho to Pán Bůh dopustil, že se jest protivil kněžím tábořským, kteříž sou světlejší pravdu boží zvěstovali nežli kněží Rokycanovi i svátostmi posluhovali obyčejem první církve...“

Nějakých třicet let po Jiříkově smrti tedy takto hodnotí bratrský kněz jeho vládu. Historik určitě řekne, že je to hodnocení mylné, vedené úzkým zaujetím pro jednu

věc a vykládající všechno způsobem, který se hodil bratrské perspektivě „kdo je proti nám, je proti Pánu Bohu“.

Smyslem této spíše jenom poznámky není přinést tu pravou interpretaci vlády Jiřího z Poděbrad, jenom upozornit na kontext, ve kterém vznikala a začínala působit Jednota za bratra Řehoře. A jakkoli bratři neměli krále Jiřího za vzor křesťanství, historik F. M. Bartoš tvrdí bez rozpaků, že byl ve své obraně kompakťat a utrakvismu „velikým obráncem Husova odkazu“.

(jhjr)

500 let od narození bratrského biskupa Matěje Červenky

Toto velké jubileum dnes jenom telegraficky připomeneme. Matěj Červenka se narodil 21. února 1521 v Čelákovících, jak se dočtete v obsírnějším článku v NBL 4/2019, kde jsme vzpomínali 450 let od jeho úmrtí.

Jan Rokycana - 550 let od úmrtí

Přesně měsíc (22. února 1571) před úmrtím krále Jiřího odešel z tohoto světa jiný výrazný obhájce kompakťat, který však je hájil slovem, nikoli mečem, utrakvistický kněz a zvolený, leč nikdy nepotvrzený arcibiskup, mistr Jan Rokycana.

Jak ukazuje jeho jméno, narodil se v Rokycanech, a to na konci 14. století. Přesný rok neznáme, víme jen, že to bylo před rokem 1397. Jeho otec byl řemeslník, kovář a zjevně nadaného syna dal ke vzdělání k mnichům v místním augustiniánském klášteře. Jak dlouho v něm pobyl, zase nevíme, přesně známe jen rok, kdy získal na pražské univerzitě, kam z kláštera odešel, titul bakaláře, a to byl rok 1415.

Do té doby žil několik let v Praze, živil se jako mnoho studentů vyučováním bohatých dětí (zpravidla ve šlechtických rodinách), což však nijak velké příjmy nepřinášelo. Chodil od počátku pilně do Betlémské kaple na Husova kázání, zdá se že skoro denně. Ve svých vzpomínkách později řekl, že Husa slyšel kázat snad tisíckrát, což může být přehnané, protože Hus musel již 1412 Prahu opustit, ale protože kázal v Betlémské kapli opravdu prakticky denně, mohl mladý Rokycana slyšet mnoho set Husových kázání.

Když Hus odešel, začal Rokycana chodit na kázání mistra Jakoubka ze Stříbra (u svatého Vojtěcha na Novém Městě), který zahájil v roce 1414 vysluhování večere Páně podobojí. Jakoubek převzal také kazatelství v Betlémské kapli. Mladý Rokycana si Jakoubka velice oblíbil, později jej označil za svého otce v duchovním smyslu.

To určovalo také Rokycanovu teologickou orientaci. Stejně jako Jakoubek byl odpůrcem radikalismu, ještě za Želivského života se proti němu v „hádáních“ (disputacích) stavěl. Když byl Želivský 1422 proradně vylákán na radnici a bez soudu

sťat, byl i Rokycana mezi těmi, kdo z Prahy utekli před hněvem Želivského přívrženců.

To však neříká o Rokycanovi celou pravdu. V roce 1424 táhl Žižka do východních Čech a odpůrci mu nastražili léčku, ve které ho chtěli zahubit (zahnali ho na území patřící k Praze, kam podle dohody nesměl - a tam již na něj čekaly nepřátelské oddíly). Když už se zdálo, že je Žižka ztracen a čekalo se jen na posily z Prahy, Rokycana byl, spolu s řadou dalších pražských kazatelů, mezi těmi, kdo zabránili jejich vyslání. To vedlo ke kruté porážce Pražanů u Malešova a k Žižkovu uniknutí z pasti. Zloba mnohých pražských měšťanů proti Rokycanovi, který už měl na veřejný život značný vliv, byla veliká a utišila se teprve, když Žižka za čas přitáhl k Praze s celým vojskem a právě Rokycana s ním vyjednal smír a odpuštění viníkům předešlé události.

Z toho, co jsme dosud řekli, začíná zřetelně vyplývat, že Rokycanova celoživotní orientace byla kompromisní, zaměřená na dohody, smír, na hledání přijatelných řešení pro obě zneprátelečné strany. Tím bude později Rokycana stále proslulejší.

V témže roce, 1424, byl Rokycana vysvěcen na kněze a začal svou činnost kazatele. Že byl kazatelem oceňovaným a respektovaným dokazuje skutečnost, že roku 1427 byl ustanoven kazatelem v Týnském chrámu. A jak mistr Jakoubek stárnul a pozbýval sil (zemřel 1429), stával se Rokycana postupně hlavou utrakvistické církve. Což byl úkol

Jan Rokycana (rytina ze 17. století)

velmi nevděčný, protože vedle napětí mezi Pražany a tábory, které tu bylo od počátku husitství, vznikly dvě nové strany. Jednak se odštěpili od Tábora husité východočeští, kteří si po Žižkově smrti říkali sirotci a proti rovnostářskému Táboru, kde měli hlavní slovo kněží, měla v sirotčím svazu velké slovo šlechta (mimo jiné i otec Jiřího Poděbradského Viktorin Boček z Kunštátu). A jednak se v Praze rozdělili utrakvisté řeckně liberální a konzervativní (později zvaní staroutrakvisté, kteří měli vždycky pochopení pro Řím a řada jich postupně k Římu přešla).

Důležitou a celoživotní Rokycanovou snahou bylo najít smír mezi těmito čtyřmi znesvářenými větvemi husitství, nakolik to bylo možné.

Když zdrcující porážka křížové výpravy papeže Martina V. u Domažlic (1431) udělala na dlouhou dobu konec vnějšímu nebezpečí a patrně přiměla koncil, aby s husity jednal o možné dohodě, stal se mistr Jan Rokycana vůdcem husitské delegace

do Basileje (ano, mistr, neboť 1430 obnovila univerzita udílení titulů, přerušené na mnoho let husitskými válkami), kde úspěšně hájil článek o přijímání podobojí.

Kompaktáta, dojednaná na koncilu a vnímaná jako konečné obhájení husitského programu, ovšem byla pro Řím jen strategickým ústupkem, který se od počátku snažil narušit. Výsledek byl spíše slabším kompromisem, který se často charakterizuje tak, že ze Čtyř pražských článků (o nich NBL 2/2020) zůstalo jenom přijímání podobojí. Katolická strana v Čechách využila rozdělení husitství a u Lipan 1434 (s pomocí Pražanů) rozdrtila radikální husitské křídlo. To paradoxně vedlo k posílení Rokycanovy strany, většímu sjednocení Pražanů se sirotky a konečně i k volbě Rokycany za arcibiskupa (1435), pro kterého sněm opakovaně marně žádal potvrzení v Římě.

Potvrzení Rokycany slíbil nakonec i císař Zikmund, aby se mohl stát českým králem (o což marně usiloval 15 let), ale jako obvykle lhal. Nikdy se o to nepokusil, naopak slíbil, že kacířství z Čech vymytí. Brzy po svém dosednutí na královský trůn Rokycanu zbavil farářství u Týna a nechal zvolit za kandidáta na arcibiskupa konzervativního Jana z Příbrami, který zastával úřad správce utrakvistické církve v letech 1439-1448. Rokycana naopak musel z Prahy uprchnout a hledat ochranu u východočeských husitů (v Hradci Králové).

Zikmund si počínal tak, že proti němu české panstvo zvedlo válku (na útěku z Prahy v Jihlavě 1437 zemřel), která víceméně trvala i za jeho nástupce, jímž byl jeho stejně neoblíbený zeť katolík Albrecht Habsburský (1438-1439). A protože od roku 1439 bylo v Čechách bezvládí, vytvořila se situace, kdy Praha byla ovládána konzervativci, Jan z Příbrami byl sice pořád představitelem jejich církve, ale vliv sahal jen do okolí Prahy. Vůdcem větší části utrakvistů byl i ve svém vyhnanství Rokycana.

V těch letech však došlo k jednání s tábořskou stranou, které Bratří Jiřímu Poděbradskému a Rokycanovi později ostře vyčítali. Táboři byli na zemském sněmu 1444 donuceni k přijetí nespravedlivé dohody, na jejím základě potom prohlášeni za kacíře a postupně likvidováni. Definitivním koncem pak bylo později dobytí Tábora Jiřím z Poděbrad (1452).

Mezitím „vládl bezvládí“, kvetlo podnikání loupeživých rytířů a různých lapků a Jiří z Poděbrad si rozhodným postupem proti nim a upevňováním pořádku získával popularitu. Roku 1448 byl Jiří v červnu zvolen zemským správcem, v září dobyl Prahu a uvedl Rokycanu zpátky na pozici „arcibiskupa“. 1453 sice nastoupil na trůn třináctiletý Ladislav Pohrobek, Zikmundův vnuk, který byl vychován přísně katolicky a husitství měl ve stejné oblibě jako jeho děd, žil však nejprve mimo Čechy a když se vrátil, aby se ujal vlády, zemřel na tyfus.

1458 byl králem zvolen Jiří Poděbradský a pro Rokycanu přišel čas větší jistoty. Jiřího podporoval již za dob jeho správcování, podporoval jej i jako krále. Rokycana se vrátil k vyučování na universitě (před svým odchodem z Prahy byl jednou rektorem, po návratu podruhé) a ke kázání. Když papež roku 1462 prohlásil kompaktáta

za neplatná, Rokycana dal na štít Týnského chrámu umístit sochu Jiřího Poděbradského a nad ni slavný kalich. Klid ale brzy skončil, roku 1466 papež prohlásil českého krále za kacíře a za sesazeného a vyhlásil zase křížovou výpravu. V témže roce pak byl Rokycana stížen mrtvicí a zbytek života dožíval s omezeními.

Možná vás napadne, že jsme přeskočili důležitou událost, když se Rokycana přimluvil u Jiřího, aby nechal na svých východočeských statcích usídlit skupinu bratří s bratrem Řehořem (1457 či 1458). V tu chvíli to však pro Rokycanu nijak důležitá událost nebyla. Tak trochu jako o mnoho později hrabě Zinzendorf zřejmě pokládal záležitost za maličkost. Několik zbožných lidí se chce usadit stranou a pěstovat tu svou zbožnost. Řadu jich sám znal, protože věrně chodívali na jeho kázání u Týna, hovořival s nimi, jejich zaujetí pro dobrý křesťanský život se mu líbilo a sám jim doporučil Petra Chelčického jako zajímavého křesťanského myslitele. Usadí se, budou tam žít jako zvláštní společenství utrakvistů (už jich několik existovalo, třeba bratří vilémovští) a do Prahy o tom přijde leda dopis.

To se ovšem zkomplikovalo, když Jiří podle své korunovační přísahy začal pronásledovat kacíře, tedy i vznikající Jednotu. Rokycana se podle toho, co víme, snažil udržet bratří na pozicích utrakvistického pravověří, možná i přinutit je, aby je vyznali, což by jim zajistilo bezpečnost. Jenomže bratří byli beznadějně táborští, pokud šlo o nejozřejavější bod - večeři Páně. Tělesnou přítomnost Kristovu v chlebě a víně prostě vyznat nemohli - a tudíž byli kacíři. Tady se problém, který vedl později k hořkým výčtkám zvláště bratra Řehoře vůči Rokycanovi, začal, ustavení vlastního kněžství v Jednotě 1467 potom znamenalo konečnou roztržku a pro Rokycanu dostatečný důkaz, že jsou to kacíři.

Rokycana nepřestal ani tehdy s bratřími komunikovat. Neměl pozici snadnou, protože mu dost přesvědčivě dokládali, že uskutečňují křesťanství takové, o jakém mluvil v kázáních, že se oddělili od Antikrista, kterého i on odmítá a že by vlastně měl jít s nimi. Slavný je výrok, který pronesl o bratrských záměrech, když uvažovali o možném odtržení od Říma: „bylo by vám natvrdo skočiti.“

To on sám, jak to chápali bratří, udělat nechtěl a tudíž se vlastně zpronevěřil svým vlastním myšlenkám a zásadám, které hlásal. Nadto poslal Rokycana po církvi dvakrát okružní list, ve kterém před bratřími varoval jako před bludaři.

Pokusit se vypátrat a zhodnotit, jak dalece byl Rokycana důsledný ve svém myšlení a konání, jak se v čase měnil, to by vyžadovalo důkladné a dlouhé bádání. Jeho úkolem bylo vést opakovaně a na více částí rozdělenou církev, hledat cesty, jak se domluvit, formulace, které by mohly přijmout často znesvářené strany. Kompromis je nepochybně příznačný rys jeho působení, mnohdy v tom byl značně úspěšný a pomohl nepochybně zachránit mnohé životy, na druhou stranu musel nejednou leccos obětovat. A slavné je jeho typické přání: „Daj nám Buoh v prostředek uho-diti.“

V dobovém svědectví byl Rokycana upřímně ctěn, jak ukazuje například soudobý zápis kronikáře: „Skrze něho Bůh veliké i spasitelné věci působil věrným Čechům. Byl syn chudého kováře z rokycanského předměstí, báli se ho však doma i v cizině, král, královna i panstvo. Neboť on se bál Boha a pilen byl hned z mladosti modliteb ve dne i v noci.“

Přední znalec husitství, historik F. M. Bartoš, shrnul jeho význam poněkud patecticky: „Vyplnilo se na něm, mohli bychom dodat, slavné heslo husitské revoluce: Pravda Páně vítězí. Heslo, které se stalo podstatným kusem Rokycanova odkazu budoucnosti.“

(jhjr - s použitím studií Fr. Šimka a F. M. Bartoše)

unitas fratrum

Odkládané synody

Epidemická situace je složitá celosvětově, v rámci Evropy je potom hodně podobná, což platí i pro Jednotu v Evropské kontinentální i Britské provincii. V obou provinciích se nemohl vloni konat synod a bylo nutno hledat jiné řešení.

Synod britské provincie byl proto přesunut na letošní rok, na datum 10.–13. června 2021 a bude se konat online, podobně jako náš poslední konvent.

V případě EKP není konání synodu online možné, protože je jednak mnohem větší, ale hlavně účastní se jej zástupci z 10 evropských zemí, mnoha jazyků (na synodu se simultánně tlumočí) a velmi odlišných technických možností.

Proto původně plánované zasedání synodu v březnu 2021 možné není, bylo opět odsunuto a mělo by se konat až v březnu 2022 v Ochranově. Digitální schůze mají své oprávnění ve správních a hospodářských záležitostech, ale setkávání nad teologickými, věroučnými a pastoračními problémy potřebuje osobní kontakt a rozhovory, usnuli se delegáti synodu velkou většinou.

Teologická komise UF

Také teologická komise UF, o jejímž jednání 2019 v Čechách jsme přinesli zprávu, letošní jednání nemůže uskutečnit osobním setkáním. Vzhledem k omezením prostě není možné, aby se sešla na jednom místě. Setkala se proto také pouze on-line, v náhradním režimu, ve středu 17. března. Obsah setkání byl spíše informativní a plánovací, další setkání by se mělo uskutečnit v květnu.

Ochranov

Rekonstrukce ochranovské modlitebny, o které jsme obsáhle informovali předloni, mezitím zřetelně pokročila, její plánované znovuootevření v novém by se mělo uskutečnit 2022, k jubileu 300 let Ochranova. Během března se v modlitebně

rozebíralo lešení, které tu stálo celý rok, aby bylo možno opravit strop a horní části stěn, rekonstruovat elektroinstalaci a obklady oken, potom opravit veškeré omítky a nakonec vymalovat.

To vše již proběhlo a ochranovské staršovstvo si mohlo stav prací prohlédnout na místě, zřejmě v rámci své schůze (viz obrázek - podle oken soudím, že to bylo večer). Co je naprosto nové, je empora neboli pavlač na sesterské straně, kterou je na obrázku dobře vidět. To je hlavní změna, která ochranovskou modlitebnu přiblíží k podobě, jakou mívala před válečným zničením.

Celou rekonstrukci, která patří mezi největší projekty kulturního dědictví v Sasku, sledují i média, třiminutová zpráva s videem z prací je dostupná (německy) na <https://share.ard-zdf-box.de/s/MiX2irwfDTDAqM>

(red)

Hvězdné návrší - Ramallah

Na život v Palestině měl koronavirus stejně velký dopad jako ve zbytku světa. Sice byl mnohem nižší počet nakažených než jinde, ale rázná omezení vlády a uzavření nejrůznějších oborů lidského počínání připravilo statisíce Palestinců o živobytí.

Když byla vyhlášena začátkem března úplná uzávěra (česky lockdown) na palestinských územích pod správou Izraele, spadlo do kategorie naléhavě sociálně potřebných na 50 tisíc palestinských rodin. Mezi nimi samozřejmě i rodiny studentů rehabilitačního centra Star Mountain.

Veškerá zařízení poskytující vzdělání, ale i rehabilitační centra byla v březnu zcela uzavřena. Většina institucí se zaměřila na vzdělávání po internetu, což platí i o rehabilitačním centru UF. Počáteční obavy, že sociálně slabší studenti a jejich rodiny nebudou mít dost prostředků a možná ani zájmu o vzdělávání online, se rychle rozptýlily. Ukázalo se, že rodiče rádi spolupracovali, točili videa cvičení svých dětí a pomáhali jim s cvičením.

Mezitím se technická část personálu rozhodla, že využije času zavření školy k opravám a rekonstrukcím, k úpravě zahrad a zelených ploch. Obrázky, dokumentující některé činnosti, snad nepotřebují komentáře.

(z Moravian Messenger -red-)

náš seniorát

Bohoslužby na internetu

Tak nám zavřeli kde co, od obchodů přes divadla, koncerty, po okresy. Jistě, s dobrým úmyslem zastavit šíření viru, ale s mnohým tápáním a omyly, které oprávněně vyvolávají otázky, je-li nutné, aby ochrana obyvatelstva probíhala právě takto.

Církev se zabydlela na internetu, kde je možné například každou neděli zvolit, kam „půjdeme“ do kostela. Protože jsme si s manželkou v únoru onu čínskou chřipku také pořídili, několik nedělí jsme takto „surfovali“ po církvi. Možná máte stejné zkušenosti, ale protože je nikdo do časopisu neposlal, vezměte zavděk zkušenostmi mími.

Neděle ráno - do „svého“ sboru jít nemůžeme, podíváme se tedy, jaké jsou možnosti. Televize vysílá na Noe římskokatolickou mši, rozhlas dává také mši. Evangelické bohoslužby dnes v médiích nejsou. Ale na internetu najdeme možností řadu.

První - chceme bohoslužby v přímém přenosu, připojit se virtuálně k reálně slavicímu společenství? Je spousta možností, jak si pustit nahrávky kázání z minulé neděle, audio i video, nebo nahrávky připravené zvláště pro internet, někde kompletní bohoslužby i s písněmi a sborovými oznámeními, někde zkrácené, jen čtení, kázání, modlitby a požehnání...

Volíme jednoznačně přímý přenos. Proč? Nejvíc nám to připomíná nebo nejvíc se to blíží účasti na regulérním nedělním shromáždění. Zpíváme se shromážděním, modlíme se s nimi, je to skoro jako bychom tam byli.

Náš seniorát je volbou přímého videopřenosu mimo hru - zřejmě nemáme techniku a lidi, kteří by ji nastavili a obsluhovali. Ostatně těch přímých videopřenosů není v celé ČCE nijak mnoho, méně než každý desátý sbor - a my jich ani deset nemáme, takže jsme vlastně v průměru.

A teď kam se připojíme. Trošku mi přitom vrtá v hlavě červ pochybností. Je to v pořádku, aby si člověk vybíral nedělní bohoslužby podle toho, na co má zrovna chuť? Jestli z Pardubic, Zlína, nebo z Prahy? Podle kazatelů? Připojím se k tomu, koho mám v oblibě? Není to trochu jako hledání v programu divadel (v kině jsem nebyl tak dlouho, že už si to málo pamatuji)?

Klik. Vybrali jsme si, připojujeme se - a pozor, místní kazatel je mimo, budou čtené bohoslužby. Zůstat? Nebo přepnout jinam? Čtené si přece můžu přečíst sám. A další otazník - hudba. Tady není varhaník zrovna virtuóz, jinde mají možná dokonce kapelu.

Tak moment. Když jdu v neděli na bohoslužby, přece nejdu na koncert nebo do divadla, abych obdivoval skvělé profesionální výkony. Doma ve sboru je jednou kázání zajímavé a oslovující, jindy je nějak neslané nemastné, nebo mám pocit, že

by se to mělo vykládat jinak, než to činí kazatel či kazatelka. A přece sedím v lavici, jsem součástí společenství a slabší varhaník nebo nudné kázání to nezruší.

A přesně tady vnímám nebezpečí internetových bohoslužeb. Je skvělé, že se k nim může připojit člověk, který je upoután do svých čtyř stěn a aspoň takto se spojí s církví. Ale když si začnu vybírat, co chci a co nechci (dokonce se mi stalo, že jsem hned po kázání přepnul jinam, abych ještě stihl jiné, snad lepší), dělám z bohoslužeb e-shop. S tím mám potíže, to mi dělá starosti a odrazuje mne od internetových církví.

Nemluvě o tom, že bych si vlastně měl najít účet příslušného sboru a podílet se na sbírce, ne? Anebo by každý měl přispívat tam, kde je členem? To by ale chtělo dost morální otrlosti, přijít někam do shromáždění a u košíčku se sbírkou jim říct: Já platím jediné ve svém sboru, vám nic nedám. Internet to vyřeší jednoduše. Nedám nikomu nic a je to.

Ne, shromáždění po internetu je nouzové řešení, kterému chybí kus lidské vzájemnosti, rozhovor se sestrami a bratřími, a nakonec i ta námaha obléci se do nedělního (ne tepláky a mikinu jako doma, nebo dokonce pyžamo a župan), dojet nebo dojet k modlitebně či kostelu a připojit se k ostatním.

Je dobře, že jsme nuceni zkoušet nové způsoby komunikace, pro nouzové situace (a ta může nastat u jednotlivců kdykoli), ale je důležité, aby to zůstalo jako nouzové řešení, protože setkání po telefonu může sice být životně důležité, ale osobní návštěvu nenahradí.

Ať nám ta videodoba brzy skončí a těším se na viděnou. A jestli vás něco napadne, napište to a pošlete, proč má dění v seniorátě suplovat redaktor a jeho nápady?

(Jindřich Halama)

velikonoce

Velikonoce – eschatologický zlom

Křesťanské vyznání není výsledkem spekulace. Je založeno na svědectví, které se vztahuje k určité události. K tomu, co se událo po Ježíšově smrti, co dosvědčili první křesťané. Jiný přístup k těmto událostem nemáme. Za východisko svých úvah musíme zvolit nejstarší vyznavačské a věroučné formule, s nimiž se setkáváme především v listech apoštola Pavla. Evangelijní popis velikonočních událostí je již teologicky motivován. V jednotlivých evangeliích se značně rozchází a shoduje se v podstatě jen natolik, nakolik souhlasí se starší vyznavačskou tradicí.

Základním vyjádřením velikonoční události je stručná formule, která zní: *Bůh vzkřísil Pána (Krista, Ježíše)* nebo *Ježíš byl vzkřísěn* (1K 5,14; 15,12.15; srov. 2K 4,14; Ga 1,1; Ř 4,24; 1Pt 1,21; Ko 2,12; Sk 3,15; 4,10 aj.). Ve svém základním významu vyjadřuje tato věta eschatologickou skutečnost. Navazuje na apokalyptické očekávání příchodu nového věku a to, co se stalo s Ježíšem, hodnotí jako událost, která stojí na hranici tohoto věku a otvírá věk nový. Nejde tu o vzkříšení ve smyslu návratu do tohoto života. Výraz vzkřísit nebo vstát z mrtvých odkazuje na obecné vzkříšení na konci tohoto věku. V pohanském prostředí bylo nutno dodat, že Kristus byl vzkřísěn „z mrtvých“ (např. Sk 17,31), protože nebylo možné navázat na představu obecného vzkříšení k soudu božímu, jaká existovala v židovství.

Spojení s apokalyptickými představami vedlo i některé křesťanské myslitele k rozpakům nad zvěstí o vzkříšení. Albert Schweitzer (1875–1965) rozpoznal vliv apokalyptických představ na první křesťanská vyznání a vyvodil z toho závěr, že podstatu křesťanství je nutno hledat jen v Ježíšových etických postojích. Celý svůj život potom věnoval službě trpícím a vykořisťovaným. Ukázalo se, že i tento výklad může být v dějinách inspirující silou. Vystihuje však jen jednu stránku evangelia.

Výrazný pokus o výklad velikonočních událostí podnikl Rudolf Bultmann (1884–1976). Víra v Kristovo vzkříšení je podle něho výrazem významu Ježíšova ukřižování. Bultmann nepopíral realitu vzkříšení, ale nepřijímal jeho předmětný výklad jako důkaz víry. Vzkříšení se podle něho jako eschatologická událost vymyká jakémukoli ověření, ale projevuje se tím, že se věřící lidé přiznávají k ukřižovanému Kristu; to je projev plného pochopení vlastní existence a tím i cesta ke spasení. Ostatní předmětné výroky o vzkříšení jsou podle Bultmanna mýty. Slouží k novému sebepochopení, ale protože vzkříšení je skutečnost nového řádu, nemohou být jeho přímým vyjádřením.

Nadějí, která plyne z víry, chápal Bultmann jako osvobození od starosti o sebe sama a jako životní postoj, v němž každý okamžik je příležitostí k setkání s Kristem a tím i s cílem lidské existence. Je to abstraktní vyjádření naděje, soustředěné na vnitřní život jednotlivce. Zůstává však varováním proti představám, podle nichž je vzkříšení vnějším zázračným potvrzením víry. Bultmann zdůrazňoval, že o vzkříšení lze mluvit jen v souvislosti s osobní vírou a svědectvím.

Bultmannova teologie je v tomto smyslu bibličtější nežli učení, které zvěst o vzkříšení neodlišuje od obrazu světa, jehož pomocí byla předávána v Novém zákoně. Tento obraz světa má dnes už jinou funkci a jinak působí. Taková ideologizace biblických textů se v církvi mnohokrát vymstila a mnohokrát byla zneužívána. Bible sama provádí již ve Starém zákoně bezohlednou kritiku náboženských představ, i těch, které kdysi byly pravověrné (např. Oz 6,6 - proti rituálním obětem, připomíná Ježíš v Mt 9,13). Bultmanna nelze tedy podezírat z bludu, ale spíše lze tvrdit, že jeho teologie je neúplná, kusá.

Základním projevem víry je zajisté nové sebepochopení, ale to je jen začátek cesty a při dalších krocích musí věřící člověk uvažovat o svém vztahu k okolní sku-

tečnosti a o své víře hledět vydat srozumitelné svědectví. První výrok, jehož se musí odvážit a který je obsažen ve všech křesťanských vyznáních, můžeme obecně shrnout téměř paradoxní formulí: Jen osobně, vnitřně zaujatým způsobem může člověk poznat, že stojí na základu, který je dostatečně pevný a na něm samotném nezávislý. To je v pozadí prosté víry: „věřím, že Bůh vzkřísil Ježíše Krista“. Víra není omezením rozumu a popřením smyslového poznání, ale je to způsob setkání s novou skutečností, s tou, která je z hlediska naší dosavadní zkušenosti „novým stvořením“ (Ř 8,11).

Vztah mezi zrodem víry a událostí Kristova vzkříšení nelze tedy definovat pomocí kategorie příčiny a následku (kauzálně), tak, že bychom ve víře viděli příčinu a v tvrzení o Kristově vzkříšení následek. V tom případě by vzkříšení bylo jen projevem víry jeho vyznavačů a dalo by se jen v jejich nitru. Bylo by opravdu jen výrazem významu Ježíšova pozemského života. Tomu odporuje závažné biblické tvrzení, že velikonoční události víře předcházejí a vírou k nim jen získáváme přístup (1K 15,2.14). Proto jsme hned zkraje pověděli, že víra se o velikonoční události opírá. Vysvětlení vzniku církve z pouhých subjektivních představ učedníků by ostatně bylo mnohem absurdnější nežli tvrzení velikonoční víry o faktu Kristova vzkříšení. Raná křesťanská tradice je zajedno v tom, že vzkříšení se sice týkalo Ježíše z Nazareta, ale přesahovalo hranice jeho pozemského života. Že je to událost, která je s jeho smrtí nezaměnitelná (1K 15,14 - nebyli-li Kristus vzkříšen, pak je naše zvěst klamná), i když se od ní nedá oddělit (1K 1,23 - my kážeme Krista ukřížovaného).

Jiná možnost kauzálního výkladu je chápat víru jako logický důsledek Kristova vzkříšení. V tom případě by víra byla jen uznáním určitých faktů. Měnila by postavení věřícího, ale ne jeho postoj, jeho osobnost. Tomu odporuje vyznavačské zaměření nejstarších výrazů víry, v nichž je Kristus označován jako „náš Pán“, jeho vzkříšení je přijímáno vírou „v srdci“ (Ř 10,9). Nový zákon nelíčí samo Kristovo vzkříšení a neuvádí žádné jeho nezaujaté svědky. Taková tendence se objevuje až v evangeliu Petrově (apokryfní evangelium, vzniklé ve 2. století). Zaujetí svědků vzkříšení je tedy součástí dosvědčované události, je jejím přítomným rozměrem, ne jen nástrojem jejího vnímání. Vzkříšení je tedy z hlediska naší dosavadní zkušenosti událostí nového řádu, je to impuls, který mění postavení všech lidí, ale současně je oslovuje osobně a působí dále skrz ty, kteří mu odevzdali své srdce.

Pro metodu našich dalších úvah to znamená, že víra se nemůže vyhýbat kritickému myšlení a nemusí se ho bát. Je-li sama součástí nové skutečnosti, nemůže ji předmětné poznání odbýt tím, že ji zařadí do kategorie některých známých jevů. Tomu se svou povahou i svými projevy vzpírá. Pokud se tomu nevzpírá a projevuje se skutečně jen jako vzednutí citů, zvyk, ideologie nebo pověra, není to skutečná víra a právem propadá kritice světa. Víra se neopírá o vnější zázraky, které by byly porušením zákonitostí božího stvoření a jeho vývoje, ale musí se bránit i před tím druhem pověry, v níž se člověk uzavírá do svých dosavadních možností a bojí se vzít vážně skutečnosti, které se jeho nazírání vymykají a jeví se mu jako paradoxní.

Teprve po těchto úvodních úvahách můžeme vyjádřit základní, eschatologický charakter velikonočního dění.

a) Z toho, co jsme pověděli, plyne, že apokalyptické rysy velikonoční zvěsti mají vyjádřit novost skutečnosti a jedinečnost zkušenosti, která je s ní spojena. Vzkříšení, ospravedlnění, Syn člověka, Kristus (Mesiáš) – to jsou pojmy signalizující v apokalyptice nový věk, nové stvoření. Jestliže jich první křesťané užili pro to, s čím se setkali o velikonocích, znamená to, že toto nové, neobvyklé setkání s ukřižovaným Ježíšem nepokládali jen za dobré rozuzlení jeho příběhu, ale za začátek nového věku, tedy za skutečnost, která se týká všech lidí. To, co později vyjadřovalo učení o zástupnosti Kristovy oběti, je ve svém základu zahrnuto již ve výroku o jeho vzkříšení. Znamená to, že Bůh se k Ježíšovi přiznal jako k tomu, který v jeho jménu pomáhal nemocným, zaslíboval nový věk chudým a odpouštěl hříchy. Jestliže do nového věku vstoupil „přítel hříšníků“, je tu naděje pro všechny, otvírá se nový věk a Kristova smrt přichází k dobru všem (Ř 14,9). Závažnost každého výroku poznáme podle jeho důsledků. Vyznání, že Kristus vstal z mrtvých, způsobilo, že křesťané vytvořili sociální organizaci a strukturu nového typu. Apoštol Pavel opřel o základní formule víry teologickou argumentaci pro jednotu církve z židů a z pohanů a pro její emancipaci od kultických forem tehdejšího židovství (Ř 14,1–15,13).

b) Jak jsme již připomenuli, je do výroku o vzkříšení Krista většinou zahrnuto ujištění, že ho vzkřísil Bůh. Není to náhodný důraz. Vyjadřuje, že Kristovo vzkříšení nelze chápat jako heroický čin a jako výsledek mimořádného vzepětí jeho sil. V tom případě by Ježíš byl obdivuhodným nadčlověkem (tento naprosto nebiblický důraz máme ve zpěvníku, píseň 129,1 - Kristus se budí vlastní mocí), ale pro ostatní lidi by jeho zmrtvýchvstání nemělo význam. Mohlo by se povědět: Sám sobě pomohl, jiným pomoci nemůže.

Vzkříšení z vlastní moci a síly by také mohlo být obrazem naděje odvozené z koloběhu umírání a rození v přírodě. I tomu však brání formulace, že Ježíš byl vzkříšen bezprostředně Bohem. Ta také nepřipouští, abychom vzkříšení chápali jako očištění Ježíšovy nesmrtelné podstaty (duše). Vzkříšení je Boží odpověď na pravou, skutečně lidskou a v hříšném světě nevídanou poslušnost a oddanost, v níž Ježíš „neměl jiného boha“ (Ex 20,3). Tato konkrétní boží odpověď se stává zároveň zjevením boží povahy vůbec.

c) Narozdíl od Krista se křesťané mohou ve své tísní i ve svém pokušení opřít o skutečnost vzkříšení, dosvědčenou vyznáním apoštolů a s nimi i celé církve. Věřit srdcem, že Bůh vzkřísil Ježíše Krista, znamená poznat, že ve své smrtelnosti nejde o vstříc smrti jako „poslednímu nepříteli“ a ve své hříšnosti nejsme odsouzeni k tomu, abychom zůstali „sami svoji“. Smíme přijmout „Ducha, jenž je z toho, který Ježíše vzkřísil z mrtvých“ (Ř 8,11). Ducha synovství, jenž nás učí volat Otče a ujišťuje nás, že jsme spoludědici Kristovi (Ř 8,17).

(Petr Pokorný. Perspektiva víry. Praha, Kalich 1991)

Víra v ukřižovaného

A když uviděl setník, který stál před ním, že Ježíš takto skončil, řekl: „Ten člověk byl opravdu Syn Boží.“ (Marek 15,39)

Jsou lidé, kteří se křesťanské víře vysmívají. Určitě jste se s tím mnohokrát setkali. Není to zřejmě nic nového, různé formy výsměchu zná už Nový zákon. Evangelista v pašijním příběhu popisuje, jak výsměchu musel čelit i sám Ježíš, a to dokonce v situaci předsmrtné, při svém ukřižování.

Kolemjdoucí ho uráželi: potřásali hlavou a říkali: „Ty, který chceš zbořit chrám a ve třech dnech jej postavit, zachraň sám sebe a sestup z kříže!“ Podobně se mu mezi sebou posmívali velekněží spolu se zákoníky. Říkali: „Jiné zachránil, sám sebe zachránit nemůže. Ať nyní sestoupí z kříže, ten Mesiáš, král Izraelský, abychom to viděli a uvěřili.“ Tupili ho i ti, kteří byli ukřižováni spolu s ním.

Někdy si říkáme – jak to, že lidi nechápou, jak to, že se špatně rozhodují, proč špatně volí, proč nemají více oči otevřené, proč nechtějí vidět, o co v životě jde... Proč píšou takové nesmysly do internetových diskusí...

Ignorance tu byla zřejmě vždy, a někdy se nevyhýbá ani ctihodným a vzdělaným.

Velekněží se zákoníky se posmívají – ať sestoupí z kříže, abychom to viděli a uvěřili! To je výsměch, který si ospravedlňuje vlastní nevěru. Předložil jsi málo důkazů, Ježíši, nemůžeme v tebe věřit! Udělej zázrak, uvěříme v tebe! Zachraň sám sebe!

Jako by víra závisela na nějakých efektních úkazech... Jako by Ježíš měl být nějaký šarlatán, který nás přesvědčí o svých schopnostech... taková hloupost...

Posměváčci rádi zůstávají nad věcí, ale prozrazují vlastní nepochopení.

V kontrapozici vůči nim tu stojí římský setník, voják, pohan. Ten, když viděl, jak Ježíš skončil, řekl: „Ten člověk byl opravdu Syn Boží.“ Neposmívá se, nečeká zázraky, je zasažen, osloven, chápe. Ano, uvěřil.

Co vlastně viděl?

Podle Marka nic víc než to, že Ježíš vydal mocný hlas a skončil. (Chrámová opona se roztrhla vpůli odshora až dolů, ale to setník neviděl, stál před křížem, jak Marek pečlivě připomíná.)

Setník byl zasažen vnitřní silou Ježíšova příběhu. Pochopil, že Ježíš nezachrání sám sebe, ale zachraňuje druhé. Možná zahlédl pravdu, že láska rozdává sebe sama. Možná si uvědomil, že krutá poprava nemusí znamenat konec, ale živý apel na svědomí člověka.

A tak, až se zase bude někdo křesťanské víře posmívat, vzpomeňte si na tohoto římského důstojníka. Jsou tu lidé, kteří chápou, kteří jsou otevření, a ukřižovaný je zaujal. Jsou tu lidé, kteří se víře neposmívají, ale nechají se oslovit.

(Štěpán Hájek, Zastav se na chvíli..., ČCE Nosislav, 2019)

Sváta Karásek 1942 - 2021

Svět

Toto je svět lidí.

Svět, který miluje Bůh,
svět, který se obrací k Bohu hřbetem,
svět, který nemiluje Boha,
svět, který odhání, křížuje a znovu ubíjí Boha,
jenž ho miluje.

Svět, který odmítá Boha, je podoben člověku potápěči –
muži na hlubině, který se cítil psovsky uvázaný,
a tak si odřízl šlauch s přívodem vzduchu
a nyní si dopřává pár volných neuvázaných temp.

Svět, který odmítá Boha, je podoben přelétavému ptáku,
který se v zájmu snadnějšího letu do teplých krajín
dal ostríhat dohola.

Svět, který odmítá Boha je podoben tygru,
který to přepísk ve svém šelmovství,
tygru, který si rozsáp hruď a sežral
své vlastní srdce.

Ze severu i jihu,
ze západu i východu
znějí rány přibíjení.
Rány zní,
lidé křížují Boha,
který je jedinou naší nadějí.

*Autor této básně, evangelický kazatel a písničkář Svatopluk Karásek,
odešel ke svému Pánu těsně před vánocemi, 20. prosince 2020
(z knihy Protestor znamená vyznávám, 1992).*